

Budstikka Pluss

Helgemagasin utgitt av Budstikka.Media • Lørdag 16. september 2006

Kunstner i vinden

Hele livet har Jan Wanggaard seilt sin egen sjø. Først ble han verdensmester på brett, så rømte han til Reine. Nå har 48-åringen nedskalert hele solsystemet og båret alle planetene ut i landskapet. Det ble det tv-dokumentar av.

32

TAR
TEMPEN PÅ
MILJØ-TREND

4

DESIGN-
PRIS FOR LYS
I VANN
22

Alt flyter

Ikke veldig mange kan fiske torsk fra kjøkkenvinduet. Jan Wanggaard kan. Asker-kunstneren har bygget sitt hus på påler. I havet. Nå kommer dokumentaren om brettkunstneren som seilte sin egen sjø.

Per Tørmoen (tekst og foto)

«Mein Gott, schön. Wunderbar!» En mannlig tysk dobilturist har ikke akkurat nervene under kontroll og knipser vilt fra halvt nedrullede vinduer. Havørn og dis i gudsjammerlig vakkert motlys. Et par Italienske ryggsekkere vender tommelen opp i håp om skyss de siste kilometerne på vei ut til der veien stopper for havet. Lenger ut i Lofoten kommer du ikke. Her bor Askers utflyttede brettboms.

Du tror det ikke før du sitter der. I plankehuset midt i vannet. I boligen tusenkunstneren har bygget med sine egne to hender. Du tror det ikke før du løfter blikket opp fra Mac-en midt i stua, den som viser bildene fra Jan Wanggaards store utstilling for kunststiffen i Milano, der han skar mektige skulpturer av 2 tonn store såpestykker og skapte oppstuss blant blaserte italienske publikummere. Du tror det ikke før du ser ut av vinduet, og møter verdens vakreste utsikt; smaragdgrønt hav og dyp blå himmel. Og midt imellom: Storskiva og Hermannsdalstinden som strekker seg over 1.000 meter opp og tar imot all helvetes drittvrer fra nordvest, slik at det likevel kan bo folk i husan på innsiden.

Her, med Reinefjorden og Kjerkefjorden rett utenfor, med både flo og fjære sjø rett under stuegulvet, bor nemlig mannen som på 80-tallet reiste verden rundt med vindsurfer-eliten og som i '82 ble verdensmester selv, før han altså måtte velge mellom det han kaller å bli en brikke i brettseiler-sirkuset, og det å styre seg selv. Dermed pakket han ned hele livet sitt, før han pakket ut igjen her oppe og bygget en ny tilværelse i Reine i Lofoten.

Nå har han bare kunsten, havet, båtene, seg selv og jentene sine å svare for. Marit og Anneli på 15 og 10. Samt sin sicilianske kjæreste Serena.

– Når nordvesten drar på hender det havet slår ganske hardt opp i gulfvplankene. Da sover jeg litt dårlig. Ellers er det helt fint, sier Jan med munnen halvfull av sjømat.

Rundt oss flyter det meste, i et sirlig system av kunstnerisk kaos. Ute: vannet, inne: kniver og kaffekopper og bilder og tepper og til og med en gammel vevstol, som gjør nytten som arbeidsbord.

Og midt i dette bildet av kreativ annerledeshet – 48 år gamle Jan Folke Wanggaard i tilsynelatende likevekt.

Først litt usikker på hvorfor vi finner hans person interessant, så, etter en halvliters tid, fortrolig med at vi ikke skal gjøre klovn av ham.

TRE TIMER TIDLIGERE: Vi skal om litt snike oss inn på fiskemottaket på Reine, der Jan selv har levert hundrevis av kilo sjømat de sesongene han deltok på fisket. Vi skal snart plukke ut en breiflabb så fersk at musklene trekker seg sammen idet vi kjører kniven inn til ryggbeinet, for å flette ut de kjøttfulle og smaksrike filetene. Så skal Jan Wanggaard slenge den på vekta, registrere at den veier, tja, kanskje et par kilo, skrive det på en lapp

for å gjøre opp senere, før vi skal dele maten med andakt og nyte fargespillet i dette havbunnens himmelske aromabilde. Og deretter skal vi snakke om hvorfor han har nedskalert hele solsystemet i forholdet 1:200 millioner, hvorfor han har plassert alle våre planeter høyt og lavt i det værharde Moskenes-landskapet – det er nemlig derfor dokumentarfilmskaper Lars Nilsen fattet interesse og bestemte seg for å lage filmen «Panta rei – alt flyter» som til uken har spesialvisning i Asker. Og så skal vi snakke om hvorfor han valgte å avslutte seilbrettkarrieren og flytte til stillheten, råttåka og den høye himmelen over Helvetestinden.

Men foreløpig har vi nok med å føle hverandre på tennene.

– Jeg er ikke noe å skrive om. For jeg er ingen ting. Forstår du?

– Egentlig ikke.

– **DET JEG GJØR ER BARE** at jeg driver kampen mot å følge konseptene. Jeg er ingenting og jeg sliter med å frigjøre meg fra intellektet, slik at jeg kan slutte å tenke. Når du slutter å tenke, da bare er du, og da er du ikke lenger det konseptet noen vil ha deg til å være. La meg si det sånn: Når du er tre år oppdager du at du er et konsept, fordi noen forteller deg det. «Du er en gutt». «Du er så og så mange år». «Du kan gjøre sånn og sånn». Ikke sant? Du blir gitt et konsept og du tror på det. Du blir gitt ideen om liv og død, en tidsbegrensning. Når vi oppdager dette kommer angsten, så fryktinngytende at vi ikke klarer å konfrontere det med oss selv. Og så er helvete løs. Skjønner du?

– Ikke helt, men jeg skal forsøke så godt jeg kan. Og jeg skal ikke lage noen klovn av deg.

– Du har jo ganske mange tanker, du klarer kanskje ikke helt å la være selv?

– Her oppe lever jeg med en nærkontakt som har gjort at jeg har kunnet være det jeg vil være. Jeg har en form for tilhørighet, til naturen, og med årene er jeg blitt moden nok til å møte intellektet. Poenget er at du må selv finne ut hva du er. Ikke kjøpe greia med konseptet. Gjør hva du vil. Ikke tenk.

– Hva er du da?

– Langt inni meg vet jeg at jeg har noe som er universelt. Alle har det, det må bare oppdages.

– Har det med religion å gjøre?

– Overhodet ikke. Religionen er det som skaper frykten i oss.

Så tar vi for oss av breiflabben. Vi har flyttet oss fra puben i sentrum og ut til huset Jan bygde da det forrige brant ned.

– Ja, det var jævlig, hele huset brant ned, heldigvis var jeg ikke her, men jeg måtte starte på bønn. Jeg slo ned påler i havet rett her nede og lagde først en brygge, eller kai. Så satte jeg huset oppå. Litt etter litt.

– Det funker ganske greit, er bare litt uhyggelig når det er storm, for vinden tar voldsomt tak i alt

ved havet. Det rister og bråker. Jeg har laget ett til, rett bak her, det er i stein, og tanken er å gjøre det helt ferdig, men akkurat nå har jeg ikke mer penger til å fortsette, så det får vente litt.

– Du er voldsomt aktiv, når begynte dette?

– Jeg har aldri startet, for jeg har alltid vært sånn.

Egentlig fortsatte jeg bare å være barn, jeg bygger ting, gjør det jeg vil, og tenker ikke så mye på hvorfor. Det som føles naturlig, det gjør jeg.

– Hva sier du til dem som tenker at du ble rik av brettseilingen og tok med deg alle millionene oppover og lever på dem?

– At det ikke er sånn det er. Jeg må stå på som alle andre, jeg jobber som snekker og hjelper folk med alt mulig. For å få penger til mat og alt det vanlige.

– Fortell hva som skjedde etter 80-tallet og surfebølgen?

– Det var bare at det ble mer og mer sirkus og jeg bestemte meg for å gjøre noe helt annet. Ta styringa selv. Så dro jeg opp hit. Jeg driver egentlig med det jeg alltid har gjort. Jeg leker, jeg seiler, jeg lager ting.

– Jeg har også planetprosjektet mitt, jeg hadde en periode jeg malte bilder, og så har jeg fått bygget meg en nordlandsbåt, en kopi av de virkelig dugelige, en Misvær-åttring på 28 fot, fra rundt 1750. En av dem det tok mange, mange generasjoner med bitter erfaring å komme frem til. Ikke de moderne, som ble modifisert på slutten av 1700-tallet for å kunne effektivisere fisket og ta opp mer fra havet på kortere tid, men en slik som er perfekt konstruert for å kunne ros og seiles i de tøffe forholdene her oppe i Lofoten. En som er god å ha når båtens egenskaper skiller mellom liv og død fordi stormen kommer. Og den kommer fort. Den kommer fra ikke noe, og mange er fiskerne som druknet fordi de aldri så tegnene. Aldri kom seg til land.

– **EN SÅNN BÅT HAR JEG** og det er fantastisk å seile den, kommer lett opp i plan og det går jævlig fort i bra vind...

– Nå er det laget en dokumentarfilm om deg. Er du en kunstner?

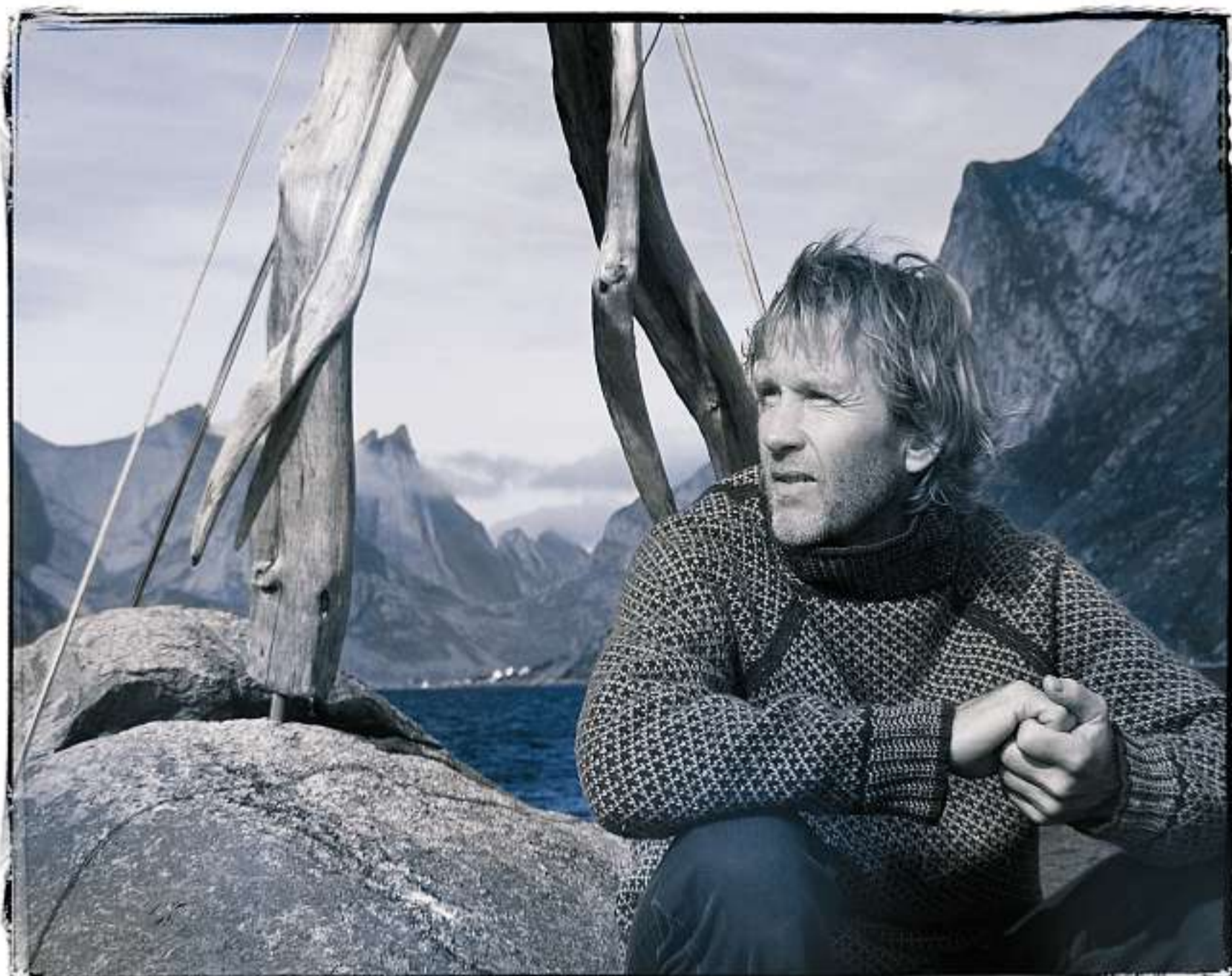
– Nei, det kan jeg ikke si.

– Fortell om planetprosjektet, som er ryggraden i portrettfilmen av deg.

– Da må jeg først fortelle at jeg møtte Gagarin, romfareren, da jeg var guttunge. Han var det første mennesket som så jordkloden utenfra, som en liten kule. Vet du hva han sa? Han sa, «Oi, oi, så vakker». Og det neste ha sa var «Og så utrolig sårbar».

– Jeg møtte Jurij Gagarin utenfor Veitvet skole, tror det var i 1964, han var på norgesbesøk og jeg husker en stor, grå frakk, en utilnærmelig skikkelse som kom ut fra en stor bil og hilste. Og at jeg løp bort og tok på ham, strøk over den grå frakken, før jeg løp tilbake.

” Du blir gitt ideen om liv og død, en tidsbegren

SEILER SIN EGEN SJØ: Brettverdensmester og livskunstner Jan Wanggaard sa farvel til konseptlivet og fant meningen yttert i havgapet i Reine. Nå kommer dokumentaren om hans liv. Til uken blir det spesialvisning i Asker kino.

– Poenget er at han så jorden fra utsiden. Hvem kan fatte hvor liten og sårbar jorda er? Hadde alle mennesker sett verden i et sånt perspektiv, er jeg sikker på at den hadde vært et annet sted å leve på, enn den er i dag.

– Jeg satt og tenkte på dette, og vi vet at alt som kan forklares mer fysisk og anskueliggjøres, det blir lettere forståelig, særlig for ungene. Så jeg tenkte, hva om jeg nedskalere hele solsystemet, sånn at jorda blir en liten ball og kan plasseres her på tomte... Så tar vi alle de andre planetene ned, og så regner vi ut hvor store de blir. Så får jeg laget dem i stein, og så plasserer jeg dem ut i landskapet, i proporsjonalt riktige avstander fra hverandre, relativt til hvordan det er ute i rommet...

– Og da jeg satt og regnet ut dette, så jeg at alt fikk plass i området her, og så satte jeg i gang. Planetene fikk jeg laget i Polen av en steinkunstner og jeg har montert dem en etter en. Nå mangler jeg bare sola, den er laget, og den skal bare settes opp på fjellet over fjorden der.

Wanggaard er avdempet ivrig og peker ut over havet.

– Rett der ute, der solen henger seint på kvelden, skal jeg plassere min sol.

– Hvorfor gjør du alt dette?

– Jeg gjør det vel for å vise dette perspektivet. Hvor små vi er. Det er min måte å uttrykke meg

på, min kunst, og jeg vil ikke selge det på noen måte. Når kunst blir solgt, mister det troverdigheten, for da blir jo kunsten bare nok et produkt som lages i konseptverdenen, noe som skapes for å selges. Da er jo motivet til kunstneren å lage produkter. Skjønner?

– **MIN ROLLE?** svarer Reines kanskje minst symmetriske mannsperson. Klokken er halv seks på morgenen, og vi har vært på bygdefest i Sørvågen det beste av natten. – At man kanskje er en slags livskunstner. Mitt liv er å uttrykke meg gjennom livet jeg lever. Jeg driver nok med ting folk ikke kan forstå, men mange blir nysgjerrige på hva jeg gjør. Ja, jeg tror vel kanskje jeg er en kunstner i klassisk forstand. Men jeg er signaturløs. Prøver å frigjøre meg fra å være et menneske, et konsept. I dag er alt identifiserbart, men det er jo helt nytt.

– Universelt er dette vi holder på med bare et kort øyeblikk, men jeg føler at jeg lever i et evighetsperspektiv.

– Si litt om hvorfor du rømte fra Asker.

– Årsaken var at jeg måtte ha tid til ikke å tenke. Jeg søkte først inn i studier, tok industridesign, men etter en stund oppdaget jeg at også her skulle jeg jo bare inn i systemet. Jeg ville forme fremtiden, ikke produktet. Vi hadde også en nær kontakt med kunsten, men ingen tilhørighet. Så jeg tenkte,

«Drit i konseptet kunst. Bare gjør det du gjør». Og det er det jeg gjør.

– Klangbunnen i filmen, sier Jan Wanggaard, – kan nå folk som har lignende kulturbakgrunn som jeg har. Jeg tror mange i Asker kan få en mulighet til å forstå hva jeg driver med her oppe ved å se filmen. Den kan ses på som en ren lovprisning av naturens fortreffelighet, jeg jo estetiker, men i et større perspektiv tror jeg filmen har noe mer.

– Når blir du lei mørketid og kulda og kommer hjem?

– Jeg er i en prosess der jeg mer og mer søker tilbake. Grunnen til det er praktisk, i Asker har jeg familien min, gamle venner, Asker er jo min referanse, mitt kulturelle grunnstoff. Samtidig er jeg betenkt. Asker er hyperrepresentativ for det nye norske ultimate idealsamfunnet. Det er for eksempel ikke et øyeblikks tvil om egen fortreffelighet noe sted. Det er spesielt. Også min oppvekst i Asker var klassisk ideell, vi vokser jo opp totalt uten motstand, vi har alle muligheter, men de aller fleste griper dem ikke. Fordi det er så ufattelig stramme rammer. Skjønner?

– Er du på vei hjem?

– Nei. På ingen måte. Jeg har ingen røtter.

Hverken i Asker eller andre steder.

– Jeg bare bygger ting. ■

per.tormoen@budstikka.no

sning. Når du oppdager dette, kommer angsten.

JAN WANGGAARD, 48, ASKER/REINE, SEILER OG KUNSTNER